

Özer Z.B.

Prof.Dr.

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Ankara /Türkiye

baglan.ozer@hbv.edu.tr

ACTUAL PROBLEMS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE

ABSTRACT

The quality issues of higher education and scientific research and the professional development of lecturers are of great importance in modern societies. With the easing of access to information, new goals and methods should be determined in the teaching of foreign languages. This article will examine the current issues and solutions regarding the foreign language teaching of students at philology faculties.

Key Words: Higher Education, Foreign Language Teaching, Language Policies

YABANCI DİL ÖĞRETİMİNİN GÜNCEL SORUNLARI

ÖZET

Çağdaş toplumlarda yükseköğretimin ve bilimsel araştırmaların kalite sorunları, öğretim elemanlarının meslekî gelişimi konuları büyük önem taşımaktadır. Bilgiye erişimin kolaylaşması ile yabancı dil öğretiminde yeni hedefler ve yöntemler belirlenmelidir. Bu makalede filoloji fakülteleri öğrencilerine yönelik yabancı dil öğretiminin güncel sorunları ve çözüm yolları irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Yükseköğretim, Yabancı dil öğretimi, Dil politikaları.

Yabancı dil eğitimi sadece turizmin gelişmesi, uluslararası ilişkiler, kültürler ve şahıslar arası iletişim için değil, bilimin farklı alanlarında araştırmalar yapmak, bilimin yaygınlaşmasını sağlamak için de önemlidir. Filoloji fakültelerinde okuyan öğrencilerin yabancı dil öğretiminde amacın, müfredat ve uygulamaların çok yönlü olması beklenir. Görüldüğü üzere, yabancı dil öğretimi müfredatları bu ihtiyacı her zaman karşılayamayabilir. Hedef dilin müfredatı, ders kitapları, değerlendirme ve ölçmesi genel olarak o ülkenin eğitim ve öğretim sistemine dayanmaktadır. Yabancı dil öğretim müfredatları ve yabancı öğrenciler ile ilgili üniversite uygulamaları bir birinden çok farklıdır. Yabancı öğrenciler ile yerli öğrenciler aynı dersliklerde, istisnalar hariç, eğitim alamıyor, aynı hocaların dersini dinleyemiyor. Günümüzde yurt dışı eğitiminin yaygınlaşması ve bu uygulamanın devam ettirilmesinin yabancı dil öğrenme kalitesini etkilediği aşikârdır. Bu sorunun bir çözümü olarak bir birine bağlı olan şu unsurları dikkate almak gerekir: Yabancı dil öğretiminde devlet dil politikaları, yükseköğretimin talepleri, üniversitenin ve bireylerin yaklaşımları.

Yabancı dil öğretiminde yükseköğretim alanında uygulanan devlet politikaları geleceğe yönelik belirleyici bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda uluslararası öğrenci değişim programları (Erasmus, Mevlana, Farabi vd.) büyük katkı sağlamakta ve güzel imkânlar sunmaktadır. Bu politikaların devamlılığı, yeni hedeflerin belirlenmesi ve zamana uygun olarak geliştirilmesi beklenmektedir.

Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra Türk öğrencilerinin Rusça dil eğitimi için yurt dışında okuma imkânları çoğalmıştır. Dil ortamında dil öğrenmenin artıları

bilinmektedir. Buna rağmen yurt dışında alınan üniversite diplomalarının pek çoğunda uzmanlık alanı “öngörülmemiş” olarak nitelendirilmektedir. Bu durum sadece Lisans eğitimi için değil, aynı zamanda Yüksek Lisans ve Doktora programlarını da kapsamaktadır. Hâlbuki Türk üniversitelerinde eğitim gören yabancı öğrenciler Türk öğrencileri ile aynı müfredatı takip etmektedirler.

Filoloji alanında kaliteli eğitimi sağlamak için uluslararası düzeyde dil politikaları arayışı önem taşımaktadır. Ancak yurt dışında sosyal bilimlerde millî dil, edebiyat ve tarih konularında resmî ideolojiye uymayan yayın yapmanın her zaman mümkün olmadığı görülmektedir. Meselâ, Sovyet döneminde yüzlerce öğrenci yetiştirmiş olan Kazak bilim insanı Mekemtas Mirzahmetulı bir söyleşisinde Thomson ve Scopus indekslerinde yayını olmadığı için Doktora öğrencilerine danışman olarak atanmadığını dile getirmiştir. M. Mirzahmetulı, eserlerinde ağırlıklı olarak Kazakistan’da uygulanan uzun vadeli dil politikalarını ve neticelerini anlatmaktadır. [2] Her ülkenin millî dergileri kendi ülkesinde geçerliliği olan bilimsel bir değer kazanmalı ve geleceğe yönelik yeni bilim insanı yetiştirme yolunda, sadece bireyin “menfaatini” gözetmeyen nitelikli bilim takdir görmelidir. Bu bağlamda farklı zamanlarda yaşayan sıra dışı şahsiyetlerin hayat tecrübesi ve tercihleri genç araştırmacılara ışık tutabilir. Bir bilim insanının davranışı, değerleri, ahlaki duruşu ve dünya görüşü gençlere örnek teşkil edebilir. [1]

Yabancı dil öğretiminde öğrencilerin motivasyonunu sağlayan ve örnek oluşturan metinlerin derste kullanılması çok önemlidir. Yabancı dil öğretiminde pedagoji ve psikoloji unsurlarının millî temelinin yanı sıra ortak ruhanî değerler taşıdığı da dikkate alınabilir. Dolayısıyla “gerçek bilim” kavramının algısı ve tanımı bilim tarihinin bilinen ve bilinmeyen katmanlarında, bilim kahramanlarının hayat hikâyelerinden de görebiliriz. [1]

Bir toplumun millî ve tarihî bilincinin sağlam temellerini ancak sosyal bilimlerin kesintisiz gelişmesi oluşturmaktadır. Bilindiği üzere dil, edebiyat, tarih, felsefe, psikoloji ve pedagoji alanlarındaki kuramsal eğilimlerinin çoğu XIX-XX. yüzyıl batı metinleri üzerinden okutulmaktadır. XVIII. yüzyıldan önceki çalışmalar ise ancak seçmeli olarak tahsil edilmektedir. Alfabe değişimlerinden dolayı gölgede kalan, unutulmuş ve unutturulan veya kaybolan metinler de az değildir. Dolayısıyla filolojinin hedefleri düşündüğümüzden çok daha geniştir.

Yükseköğretim alanında bugün ortaya koyduğumuz hedef ve şartlar sonraki nesillerin bilişsel yapısını oluşturur. Dolayısıyla yükseköğretimde kalite konusu ortaya konulan uzun vadeli, yani yüzyıllara yayılan kesintisiz bir hedef ile ölçülmeli ve değerlendirilmelidir.

Yükseköğretimin talepleri genel olarak devletin dil politikaları temelinde hayata geçirilmektedir. Yabancı dil öğretiminin kalitesi genellikle yazma, okuma, çeviri ve konuşma dili yetisi ile ölçülmektedir. Bu özelliklerin önemi azımsanmadan yabancı dili sosyal bilimlerde araştırma aracı olarak kullanabilmek için daha derin donanıma ihtiyaç vardır. Meselâ, tarihî, hukukî ve filoloji metinlerini incelemek için kişide, sosyal bilimlerde karşılaştırmalı inceleme yapma merakı olmalıdır. [4] Dil öğretiminde hedef kitleye göre müfredatın farklı olmasını sağlayan, uygulayabilen ve her zaman kendisini geliştirebilen kaliteli öğretim elemanlarına ihtiyaç vardır.

Ana dili düzeyinde bir dili bilmek kişinin iyi araştırmacı olduğu veya olacağı anlamına gelmez. Ana dil ve yabancı dil öğretiminde yabancı dil öğretim kalitesini etkileyen, daha evvel siyasî sebeplerle uygulanan keskin sınırlar ve engeller olmamalıdır. Eğitim ve öğretimin kalite sorunları ve çözüm yolları her ülke ve dönemine göre ayrı bir araştırma konusudur.

Üniversitelerin görüşü ve bireysel yaklaşımlar yükseköğretimin hedefleri ve talepleri ile doğrudan bağlantılıdır. Yükseköğretim kaynaklarının dijitalleşmesi ve erişime açılması, yabancı dil öğretimi ve öğreniminde farklı kaynaklara ulaşma, okuma, değerlendirme ve karşılaştırmalı olarak inceleme imkânı sunmaktadır. Ancak yabancı dil öğretiminin her şeye rağmen hâlâ eski yöntembilime dayandığı da görülmektedir. Yabancılar için hazırlanmış çağdaş ders kitaplarının yüzeysel incelemesi dahi bunu göstermektedir.

Yabancı dil öğretiminin kalitesini arttırmak için kılavuz görevi üstlenen yeni ders kitaplarının hazırlanması önemlidir. Bu hedef doğrultusunda öğretmenlerin bireysel araştırmaları ve faaliyetleri büyük anlam taşır. Bu bağlamda öğretim elemanlarında meslekî ve bireysel gelişmişliğin yanı sıra, ruhanî arayış, özeleştirici yetisi ve geniş donanım gibi özelliklerin aranması gerekir.

Ders kitaplarında dil ve tarih ilişkisini yansıtan söz varlığı ve değişim süreçlerini anlatan metinler yer alabilir. Edebî metinlerle birlikte tarihî metinlere yer verilmelidir. Aynı kelimenin farklı zamanlarda farklı algılanabileceğine dikkat edilmelidir. Ders kitaplarında yer alan metinlerin özenle seçilmesi çok önemlidir. Öğrencilerin kitap okumasını, okuduklarını idrak etmelerini sağlamak için dil öğretiminde tarih, coğrafya, arkeoloji, etnografya gibi bilimlerin öne çıkarılması şarttır. Meslekî dil öğretimi sadece bir alanla sınırlı kalmamalıdır.

Dilde mevcut olan kelime ve kelime terkipleri toplum hayatının birer yansımasıdır. [6] Dolayısıyla ders kitaplarında her dönemin resmî yazışma belgeleri, gazeteler, dergiler, okul müfredatları, mektuplar, şarkılar, fıkralar, anılar ve her tür yazılı ve sözlü kaynak araştırılmalıdır. Değer sisteminin tanıtılması ve öğretilmesini sağlayan metinler seçilmelidir. Rus Dili öğretimi ile ilgili ders kitaplarında Sibirya, Ural, Altay, Türk, Kıpçak, Altın Orda, Kurgan, Tatar, Çuvaş gibi adlandırmalara pek rastlayamazsınız. Hâlbuki Rus dilinin diğer diller ile bağlantısı, dil öğretimi ve öğrenimini kolaylaştırır. [3]

Dil öğretiminin en önemli araçlarından biri **araştırma** ödevleridir. Meselâ, şehir adlarının sadece doğru yazılışı ve genel bilgiler dışında bu şehirlerin tarihini araştırma konusu da ödev olarak verilebilir. Ders kitaplarında genel olarak başkentler veya diğer büyük şehirler anlatılmaktadır. Dil öğreniminde geniş coğrafya bilgileri de büyük önem taşır. Coğrafi mekân bilgileri, aynı zamanda tarihî ve önemli millî kültür kodlarını da barındırır.

Yabancı dil öğretiminde şiir okumak ve ezberlemek, sözcüklerin işlevselliğini ve terkip sınırsızlığını yansıtır. Bu alıştırma için şiir seçimi önemlidir. Şiirde yer alan kelime terkipleri, hazır cümle yapıları, sözcüklerin işlevsel durumu en iyi şekilde şiir metninde algılanabilir ve kalıcı olur. Doğru felsefesi ve edebiyatına hâkim olan eğitici ve öğretici unsur, çağdaş ders programlarına dâhil edilmelidir.

Yabancı dil öğretiminde çok yönlü yaklaşımlar büyük önem taşır, çünkü dil bir milletin tarihini, kültürünü, maddî ve ruhanî değerlerini yansıtan mucizevî bir

hazinedir. Her kelimenin kendine has bir hikâyesi vardır. Zamanın her diliminde sözcüklerin anlamı ve algısı değişebiliyor. Dolayısıyla yabancı dil öğretimi kadim tarihe, arkeolojiye, coğrafyaya ve etnografyaya başvurmadan yapılırsa eksik kalır. Çağdaş dili anlamak için de toplumun geleneklerini ve değerlerini bilmek şarttır. Meselâ, Türk dilinde günümüzde sıkça kullanılan “askıda ekmek”, “askıda tablet”, “askıda vicdan” gibi söz kalıpları ancak dönemin toplumsal hayatını bilerseniz diğer bir dile aktarabilirsiniz. [6]

Böylece yabancı dil öğrenimi ve öğretiminde doğru hedeflerin belirlenmesi ve bu hedef doğrultusunda çalışmalar yapılması gerektiği düşünülmelidir. [5, 7]

Her toplum kendi değerler sistemini oluşturuyor, bu değerleri zamanla değiştirebiliyor, bazen içini boşaltıyor, sonra yeni değerler arayışına giriyor. Dile yansıyan tüm bu değişimlere rağmen bir toplumun ruhanî gelişiminde sosyal bilimlerin önemi çok büyüktür. Bu doğrultuda sosyal bilimlerin ruhanî kapıları açan bir anahtardır.

Yabancı dil öğretimi ve öğreniminde çok yönlü yaklaşım sadece zamanın bir talebi değil, objektif bilimsel araştırmaların en önemli şartlarından biridir. Yabancı dil öğretim yöntemlerinin amaç değil, araç olduğu unutulmamalıdır. İyi ve verimli yöntemlerin oluşturulması ve geliştirilmesi öncelikle uzmanlık alanında derin ve geniş bilgiye sahip olmasını gerektirmektedir.

Yüksek teknolojinin ve bilgiye erişimin kolaylaştığı bu dönemde dil öğretimine yaklaşım tamamen değişmelidir. Bir dilden diğer bir dile sadece bilgi aktarmak veya çeviri yapmak değil, araştırma faaliyetlerini geliştirmek, yani öğrenmeyi öğretmek, okumaya teşvik etmek, düşünmeye sevk etmek, çeviri için ülkeye katkı sağlayacak eserleri doğru tespit etmek, bunun için emek ve çaba sarf etmek gerektiğini idrak etmesini sağlamak da önceliğimiz olmalıdır. Yabancı dil öğretiminde “belirlenmiş ve tasnif edilmiş” ölçme ve değerlendirme kıstasları ve uygulanan sınırlar kaldırılarak, filolojinin önemli konularından olan dil öğretiminin, en iyi tarihî ve millî tecrübelerden yararlanarak geliştirilmesi, hatta yenilenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

1. **Bilim ve İnsan. Şahsiyetini İnşa Edenler.** Ed.: Z.B.Özer, F.Yapıcı, Ş.Aktay, Ankara, Gazikitabevi, 2018. 498 s.
2. Mirzahmetulı, M. **Kazakları Ruslaştırma Siyasetinin Bilinmeyen Yönleri.** Çev.: Sonnur Akray. Bengü Yayınları, Ankara, 2020. 218 s.
3. Özer, Z.B. Tarihçilbilim Bağlamında Rusya Başkentleri // **Rus Edebiyatında Kent/Kasaba İmgesi.** Ed.: A. Kaşoğlu. İstanbul, 2019. s.52-81.
4. Özer,Z.B. Metindilbilim: Araştırma Alanı ve Sınırları // **Metindilbilim (Tarih-Kuram-Uygulama).** Ed.: Z.B.Özer, F.Yapıcı, Ş.Aktay. Doğukitabevi, İstanbul, 2021, s. 57-78
5. Özer, Z.B. Tarihî-Kültürel Metin Olarak Gramer // **Grammar of Melety Smotrytsky as the basis of the grammatical teaching of the Eastern Slavs** (to the 400th anniversary of the release of «Grammar»): Materials of All-Ukrainian Scientific and Practical Conference (Ternopil, Ukraine, May 24, 2019). s.36-40.

6. Özer, Z.B. Natsionalno-Kulturnaya Osnova Ustoyçivih Slovosocetaniy // *Natsionalniye Kulturi v Mejkulturnoy Kommunikatsii* Belarus Devlet Üniversitesi Yay., Minsk, 2018. s. 471-479
7. Özer, Z.B. *Rus Dilinin Gelişme Evreleri*. Ankara, 2004. 178 s.

УДК 004.78:025.4.036

Олексюк О.Р.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри змісту і методик
навчальних предметів ТОКІППО
o.oleksyuk@ippo.edu.te.ua

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-ПОШУКОВИХ УМІНЬ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Розвиток та інтеграція цифрових технологій в освітній процес актуалізує проблему удосконалення інформаційно-цифрової компетентності усіх його учасників впродовж останніх десятиріч. Інформаційні ресурси набувають глобального характеру, як наслідок для ефективного здійснення інформаційної діяльності педагогові необхідно орієнтуватися в інформаційному просторі та вміти швидко знаходити потрібні матеріали, критично оцінювати їх, користуватися інструментами пошукових систем, опрацьовувати відкриті дані. Уміння правильно формулювати запити і знання альтернативних систем пошуку науково-методичних матеріалів є однією з умов успішної професійної та науково-дослідницької діяльності та сприяє реалізації актуальних і прогностичних освітніх завдань [1].

Проблемам розвитку інформаційно-цифрової компетентності в Україні присвячені роботи науковців В. Ю. Бикова, О. М. Спіріна, Н. В. Морзе, О. В. Овчарук, Н. В. Сороко, Н. Р. Балик, О. В. Барни, С. М. Іванової, І. Д. Малицької та ін.

Проте, аналіз наукової літератури та власний досвід роботи на курсах підвищення кваліфікації показує, що проблеми розвитку інформаційно-цифрової компетентності в системі післядипломної педагогічної освіти досліджено недостатньо і педагоги не повною мірою використовують освітні потенціал цифрових інструментів у професійній діяльності.

З огляду на зазначене, **метою** публікації є опис деяких аспектів розвитку інформаційно-цифрової компетентності на основі практикуму удосконалення інформаційно-пошукових умінь педагогів засобами пошукових та відкритих електронних систем на курсах підвищення кваліфікації.

Оскільки розмаїтість та доступність електронних ресурсів в Інтернеті надають величезну кількість неструктурованих даних для науково-дослідницької роботи, що вимагає багато часу на їх пошук та опрацювання. У змістовній частині Рамки цифрових компетентностей для громадян у розділі «Основи комп'ютерної грамотності; визначено дескриптор «С1.К1.Перегляд, пошук і фільтрація даних, інформації та цифрового контенту», що передбачає: наявність вмінь формулювати власні інформаційні потреби, шукати дані,